

М.В. Чорна, д-р екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)
М.А. Дядюк, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Орієнтир європейської інтеграції, обраний Україною, є адекватною відповіддю на розгортання глобалізаційних процесів та еволюцію взаємовідносин країн європейського регіону. Для України європейська інтеграція, крім політичних переваг, забезпечить розвиток економіки у цілому та за секторами економіки за рахунок активізації співробітництва з європейськими державами.

У 2014–2015 роках Україна опинилась в критичних умовах збігу внутрішньополітичної та економічної криз на тлі світової економічної кризи. Накопичені внутрішні структурні проблеми, диспропорції та протиріччя розвитку, спричинені непослідовністю та незавершеністю спроб реформування економіки, призвели до значної макроекономічної дестабілізації. Національна валюта девальвувала упродовж 2014–2015 років у 3 рази, у квітні 2015 р. було досягнуто пік темпів зростання споживчих цін – 60,9% (у розрахунку до квітня 2014 р.). Це спричинило втрату частини потенціалу розвитку та різке зниження рівня життя населення. За 2014–2015 роки ВВП скоротився на 15,8%, обсяг виробництва промислової продукції – на 21,8%, валової продукції сільського господарства – на 2,7%, середньомісячна заробітна плата в реальному вимірі зменшилась на 23,3% [1].

Починаючи з другої половини 2015 р., економіка України поступово перейшла до фази відновлення макроекономічної стабільності та зростання. Темпи зростання споживчих цін знизилась (у річному обчисленні) до 43,3 відсотків у грудні 2015 р., а реальний валовий внутрішній продукт у III та IV кварталах 2015 р. збільшився на 0,5 та 0,1 відсотка до попереднього кварталу відповідно. Протягом 2016 р. економічна ситуація у країні характеризувалася ознаками поступового подолання негативних наслідків кризи. Так, за підсумком 2016 р. зростання реального ВВП становило 2,3%, вдалося кардинально покращити динаміку внутрішніх цін споживчого ринку, внаслідок збільшення пропозиції на внутрішньому ринку у сукупності з помірною волатильністю обмінного курсу гривні (у 2016 р. і упродовж березня-липня та жовтня-листопада спостерігалась ревальвація гривні на 6% та 2,2% відповідно) в цілому за підсумком року отримано споживчу інфляцію в межах показника, закладеного до бюджету на 2016 р. – 12,4% [1]. На відміну від попередніх років, джерелами зростання

економіки у 2016 р. виступили не зовнішні чинники, а внутрішні: інвестиційний та споживчий попит. 2016 р. характеризувався зростанням усіх видів економічної діяльності реального сектору економіки: зокрема, обсяг промислового виробництва збільшився на 2,8%, продукції сільського господарства – на 6,3%, виробництво будівельної продукції зросло на 17,4%, роздрібно́ї торгівлі – на 4%, оптової торгівлі – на 4,9%. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України загальна ситуація, яка склалася в економіці за підсумками 2016 р., незважаючи на збереження істотних проблем та ризиків, дала змогу констатувати, що криза 2014–2015 років не зруйнувала потенціал розвитку, а змінила його характер.

У 2017 р. очікується зростання ВВП на 1,8%, промислового виробництва – на 1,4%, продукції сільського господарства – на 1,7%, реальної середньомісячної заробітної плати – на 21,4%, експорту товарів та послуг – на 10,4%, імпорту товарів та послуг – на 10,6%.

Характерною рисою сьогодення є те, що в умовах збереження істотних проблем та ризиків Україна проводить політику подальшого поетапного приведення принципів господарювання до європейських норм, що здійснює позитивний вплив на бізнес-клімат.

Евроінтеграційний курс України – це насамперед комплекс викликів, на які необхідно шукати відповіді. Одним з них є необхідність підвищення рівня галузевої конкурентоспроможності підприємств вітчизняного ресторанного бізнесу в євроорієнтованому зовнішньому середовищі, зростання інвестицій у цей сектор економіки, зокрема пов'язаних з використанням європейських ресурсів.

Сучасні умови підприємницької діяльності у сфері ресторанного бізнесу мають підвищений рівень складності з причин високого динамізму та підвищеного ступеня ризику. Розвиток ресторанного бізнесу залежить від загальних тенденцій економіки держави, кон'юнктури споживчого ринку, постійних змін характеру та структури попиту та пропозиції, появи нових форматів організації бізнесу під впливом розвитку інноваційних технологій. До цього додається вплив високої еластичності попиту на продукцію за доходами споживачів, ціною та якістю на фоні диференціації споживачів за рівнем доходів; наявність перехресної еластичності; можливість формування нового попиту та загостренням конкурентної боротьби.

Основними галузевими проблемами, що стримують розвиток ресторанного ринку в Україні є нижча рентабельність ресторанного бізнесу у порівнянні з іншими видами бізнесу (наприклад, будівництвом і торгівлею); висока вартість оренди або купівлі приміщень, придатних для ресторанного бізнесу, яка постійно зростає; дефіцит доступного кредитування; девальвація гривні; високі тарифи на комунальні послуги;

значне зменшення кількості компаній-імпортерів продуктів харчування, відсутність конкуренції на ринку імпортних продуктів, що веде до постійного подорожчання сировини; підвищений рівень ризику через необхідність постійно підтримувати рівень конкурентоспроможності; дуже низький рівень доходів населення; низькі культурні рамки, відсутність традиції харчування не вдома.

Станом на початок 2016 р., за даними «Ресторанного консалтингу», в Україні (без урахування окупованого Криму та зони АТО) налічувалося близько 15 тис. закладів харчування, що на 5,6 тис. менше, ніж на початку 2014 р. (з них близько 1,5 тис. ресторанів закрилися, не витримавши кризи, а інші залишилися в окупованому Криму та зоні АТО) [2].

Євроорієнтоване бізнес-середовище в Україні формує умови, які сприятимуть активізації попиту на продукцію та послуги підприємств ресторанного господарства, оскільки Європа займає лідируючі позиції на світовому ринку ресторанного бізнесу та по праву вважається законодавцем світових тенденцій у цій сфері. Саме європейський ресторанний бізнес є найбільш стабільним в світі, що безперечно робить його прикладом для наслідування.

2016 р. став для ресторанного ринку України роком підйому. За одноставною думкою визнаних експертів, цей сегмент української економіки є одним з найперспективніших. Ємність українського ринку, яка у 2016 р. була в діапазоні – 20 млрд, є привабливою нішею для інвесторів і фахівців заробітку на кулінарії. За підрахунками рестораторів, вітчизняний ринок харчування поза домом насичений не більше ніж на 50%. Як жодна інша область, цей напрямок діяльності вимагає осмислення світового та європейського досвіду і пильної уваги до перспектив його використання на українському ринку. Розвинене ресторанне господарство є прибутковим сектором економіки країни, який, окрім обслуговування різних контингентів споживачів та надання їм послуг у сфері харчування, вигідно позиціонує країну на міжнародному ринку.

Державна влада України приділяє значну увагу підтримці та розвитку малого та середнього бізнесу, що є найбільш розповсюдженою організаційно-правовою формою серед суб'єктів господарювання у ресторанному бізнесі. Competiveness of Small and Medium Enterprises (COSME) – європейська програма підтримки малого та середнього бізнесу, яка об'єднує комплекс тематичних проектів та програм на період з 2014 по 2020 роки із загальним бюджетом 2,3 млрд євро. Перелік програм, що визначаються Європейською комісією, щороку змінюється та викладається в окремому документі – Робочій програмі яка на 2017-й рік складається із 22 підпрограм за трьома напрямками:

полегшення виходу на зовнішні ринки; поліпшення умов для конкурентоспроможності; формування культури ведення бізнесу. Серед цих програм, наприклад: Європейська мережа підприємств EEN, Еразмус для молодих підприємців, Інтернаціоналізація кластерів МСП, Розвиток туризму, Полегшення доступу до державних закупівель та багато інших [3].

Сприятливі умови для ресторанного бізнесу також покликаний створити такий механізм зменшення тиску на бізнес та заохочення до економічного росту, як дерегуляція, що поступово впроваджується у українську економіку Міністерством економічного розвитку і торгівлі України. Відміна надмірного регуляторного контролю, скасування неефективних процедур надлишкового ліцензування, застарілих систем сертифікації, моніторингу, здійснення експертиз та інших обмежень для бізнесу не тільки зменшує адміністративний тиск на бізнес, а й є засобом боротьби із корупцією та надання бізнесу можливості сконцентруватися на своїй основній діяльності [4].

Для досягнення європейського рівня українські ресторатори мають активно шукати схеми оптимізації, переймати досвід кращих закладів Європи, розвивати популярні тренди. Серед кращих ресторанів Європи можна відзначити: «Bagatelle» – іспанська кухня відкрита для кожного відвідувача і відзначена сертифікатом міжнародного якості; «Chez Bruce» – лондонський ресторан з відмінною французькою кухнею; «Pierre Gagnaire» – набув популярності завдяки досвідченому шеф-кухареві; «Guy Savoy» – в меню поєднані європейська та французька кухні; «El Club Allard» – орієнтований на бізнесменів; «La Pergola» – відомий середземноморською кухнею, вважається кращим місцем для романтичних і ділових зустрічей та ін.

Пріоритетами подальшого розвитку закладів ресторанного господарства є середній, середній плюс та нижчий цінові сегменти зі змінами якості, що відповідає ціновим очікуванням ресторанної аудиторії, де прогнозується загострення конкуренції.

Тенденції розвитку ресторанного бізнесу України у 2017 р. та на перспективу наступні:

– тренди та напрями: здоровий спосіб життя та харчування; вегетаріанство; близькосхідний напрямок («халяльна» їжа); мультимедійність – комбінація онлайн та офлайн продажів, управління різними каналами взаємодії з клієнтами, тощо; максимальне використання власного потенціалу за рахунок перманентної креативності; кластеризація – зрозуміла європейцям форма взаємодії з інвесторами, особливо – у туристичній сфері (готельно-ресторанний бізнес); домашня ресторанна культура; орієнтація на потреби клієнтів;

поєднання ритейлу та ресторанного бізнесу; підвищення рівня естетики інтер'єру та страв тощо.

– форми та формати організації бізнесу й продукція: слоуфуд та здорова їжа; кухня-вітрина; крафтові напої та блюда; національна та регіональна кухня; невеликі сімейні, душевні ресторани зі смачною їжею; гнучкі, швидкі, мобільні формати (фудтраки та ін.); тематичні та моно- заклади, орієнтовані на переваги певного продукту (арт-ресторани та кафе, суп-бари, салат-бари, «хіпстерські», вегетаріанські заклади); франчайзинг; мережевий розвиток відомих ресторанних брендів; локальні заклади, які обслуговують спальні й околичні райони («ресторани однієї вулиці»); кейтерінг і доставка блюд додому або в офіс; ресторани української кухні в різних інтерпретаціях; нішеві бари, кав'ярні та кондитерські.

Здійснюючи пошук та використовуючи прогресивні конкурентні формати європейського ресторанного бізнесу, українські підприємці мають усвідомлювати необхідність їхньої адаптації до вітчизняних реалій та збереження національного колориту й аутентичних традицій.

Список джерел інформації

1. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2018–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=63b63994-6f7c-4a31-ab33-562a0ff402a8&tag=PrognozEkonomichnogoISotsialnogoRozvitkuUkraini>

2. Обзор ресторанного рынка. Сайт delo.ua [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://delo.ua/lifestyle/sytnyj-god-obzor-restorannogo-rynka-329410/>

3. Програми підтримки підприємців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=8dc8c0b0-4e27-409c-b90e-f076ab2a27d8&title=ProgramiPidtrimkiPidprintsiv>

4. Сприятливі умови для бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=112a480c-9492-4736-99ed-b0f3b1152c27&title=SpriiatliviUmovi>